

Asia

Komission tiedonanto energiahintojen noususta

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 13.10.2021 tiedonannon energiahinnoista.

Energiahinnoista on keskusteltu neuvostokokoonpanossa sekä euroryhmän ja talous- ja rahoitusasioiden neuvostossa 4.-5.10. että ympäristöneuvostossa 6.10.. Lisäksi asia on nostettu Eurooppa-neuvoston asialistalle 21.10. ja energianeuvosto kokoontuu ylimääräiseen kokoukseen energiahinnoista 26.10..

Suomen kanta

Suomi pitää energiahinnan nousun vaikutuksia kuluttajille valitettavana. Suomi pitää komission tiedonannossaan esittämiä toimenpidevaihtoehtoja tilanteen helpottamiseksi lähtökohtaisesti perusteltuina ja oikeansuuntaisina.

Etsittäessä ratkaisuja energian hintojen nousulle on huomioitava, että nousulle on useita selittäviä tekijöitä, joista merkittävin on fossiilisten polttoaineiden kallistuminen. Fossiilisista polttoaineista luopuminen ja uusiutuvan ja muun päästöttömän energian osuuden kasvattaminen on tärkeää, koska nämä myös auttavat suojaamaan hintashokeilta pidemmällä aikavälillä.

EU:n ei tulisi ryhtyä toimiin, jotka aiheuttaisivat häiriöitä päästökauppajärjestelmälle tai sähkömarkkinoille. Markkinamallien lyhytjänteinen muokkaaminen tai kilpailun rajoittaminen johtaa tehottomuuteen ja korkeampaan energian hintaan pitkällä aikavälillä. On hyvä, että komissio tukee nykyisen markkinamallin pitkäjänteistä kehittämistä. Suomi pitää myös aiheellisena, että komissio tutkii, onko päästöoikeusmarkkinoilla ja energiamarkkinoilla, erityisesti kaasumarkkinoilla, esiintynyt energiahintojen nousua aiheuttaneita kilpailunrajoituksia.

Suomi pitää tarpeellisena tehostaa kaasuvarastojen käytettävyyttä. Mahdollisia lisätoimia tai -velvoitteita harkittaessa on kuitenkin syytä huomioida jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet ja jäsenvaltioiden voimassa olevat kansalliset varautumisjärjestelmät.

Keskustelun tilapäisestä energiahintojen noususta ei tule johtaa siihen, että ilmasto-paketin kunnianhimoitamaa kyseenalaistettaisiin. Ilmastopaketti on osa ratkaisua, ei hintojen nousun ensisijainen syy. On myös tärkeää, että energiahintojen nousun

perusteella ei luoda uusia EU:n sisäisiä tulonjakomekanismeja. Merkittävistä rahoituksellisista uudelleenkehennuksista ei tule linjata ilman huolellista valmistelua ja arviointia. Hintojen noustessa on kansallisissa toimissa tärkeää kiinnittää huomiota haavoittuvimmassa asemassa oleviin kuluttajiin. Suomessa näiden kuluttajien asema on turvattu kansallisen sosiaalipolitiikan toimin.

Komission esittämään sähkön vähittäismarkkinoiden yhdentämissuunnitelmiin Suomi suhtautuu pohjoismaisten kokemusten perusteella varauksellisesti. Yhdentämisen vaatimat investoinnit tulisi selvittää huolella ja ottaa huomioon maiden eri lähtökohdat esimerkiksi tiedonvaihdossa ja vähittäismarkkinoiden kilpailun tasossa.

Pääasiallinen sisältö

Johdanto

Komissio antoi tiedonannon koskien korkeita energiahintoja 13.10.2021. Tiedonannolla pyritään toteuttamaan ja tukemaan asianmukaisia toimenpiteitä, joilla voidaan lieventää energiahintojen tilapäisen nousun vaikutuksia. Komission prioriteettina on kotitaloudet ja yritykset. Nykyisen oikeudellisen kehyksen puitteissa niin EU:lla kuin jäsenvaltioilla on mahdollisuuksia ryhtyä tällaisiin toimiin äkillisten hintapiikkien vaikutusten poistamiseksi. Etusijalla tulisi olla kohdennetut toimenpiteet, joilla voidaan nopeasti helpottaa haavoittuviin väestöryhmiin kohdistuvia vaikutuksia, ja joita voidaan mukauttaa tilanteen parantuessa. Näin ollen vältetään vaikuttamasta markkinoiden dynamiikkaan tai heikentämästä kannustimia, joilla siirrytään kohti vähähiilistä taloutta. Keskipitkällä aikavälillä poliittisten toimenpiteiden tulisi keskittyä tehostamaan energian käyttöä, vähentämään EU:n riippuvuutta fossiilisista polttoainesta ja parantamaan resilienssiä tulevaisuuden hintapiikeille. Näiden toimenpiteiden tulisi samalla mahdollistaa loppukäyttäjille kohtuuhintaista ja puhdasta energiaa.

Halvempien polttoaineiden, vähentyneen kysynnän ja nopeasti kasvavan uusiutuvan energian tuotannon vuoksi, energian tukkuhinnat laskivat jyrkästi vuonna 2019, ja negatiivisia sähkön hintoja esiintyi vuonna 2020. Tämä laskusuuntaus on kääntynyt äkillisesti nousuun tämän vuoden aikana. Sähkön tukkuhinnat ovat nousseet vuositasolla 200 %. Tämä on vaikuttanut myös vähittäishintoihin mutta paljon vähemmän (+ 9 % EU:n keskiarvo elokuuhun 2021 asti). Nykyiset korkeat kaasun ja sähkön hinnat vaikuttavat useimpiin jäsenvaltioihin, vaikkakin eriasteisesti ja eri aikoina. Energian hinnankorotukset vaikuttavat eniten energiaköyhiin kotitalouksiin sekä pieni- ja keskituloisiin kotitalouksiin, koska ne käyttävät huomattavasti suuremman osan tuloistaan energiaan. Kaasun ja sähkön hintojen nousulla voi olla merkittäviä vaikutuksia myös teollisuuteen ja pk-yrityksiin.

Nykyinen hintapiikki johtuu pääasiassa kaasun maailmanlaajuisesta kysynnän kasvusta talouden elpymisen myötä. Maakaasulla on edelleen tärkeä asema EU:n energiemarkkinoilla: sen osuus on neljännes EU:n kokonaisenergiakulutuksesta. Kysyntä ei ole vastannut tarjontaa ja Venäjältä on havaittu tulevan odotettua vähemmän kaasua, mikä kiristää markkinoita lämmityskauden lähestyessä. Vaikka Gazprom on täyttänyt pitkäaikaiset sopimuksensa eurooppalaisten kumppaneidensa kanssa, se on tarjonnut vain vähän tai ei lainkaan lisäkapasiteettia EU:n kaasumarkkinoihin kohdistuvien paineiden helpottamiseksi. Pandemian aikana viivästyneet huoltotyöt ovat myös osaltaan vaikuttaneet rajoittavasti kaasun toimituksiin. Sähkön hintoja nostivat myös kausiluonteiset sääolosuhteet (vähäinen sateisuus ja tuulisuus kesällä). Nämä seikat ovat vaikuttaneet uusiutuvien energialähteiden tuotannon vähenemiseen Euroopassa. Komission tiedonannon mukaan nykyinen hintapiikki on todennäköisesti väliaikaista.

Kaasun tukkuhinnat pysyvät todennäköisesti korkeina talvikuukausina ja laskevat huhtikuusta 2022 alkaen. Hinnat pysyisivät kuitenkin korkeampina kuin edellisinä vuosina keskimäärin.

Toimenpideluettelo

Välittömät toimenpiteet

Komissio on tiedonannossaan listannut välittömiä ja keskipitkän aikavälin toimenpiteitä, joilla voidaan reagoida äkillisiin energiahinnan nousuihin.

Välittömiin toimenpiteisiin kuluttajien suojelemiseksi sisältyy hintakattoja ja väliaikaisia verohelpotuksia haavoittuvassa asemassa oleville kuluttajille sekä tukia tai arvoseteleitä yrityksille. Jäsenvaltiot voisivat myös suorittaa erityisiä maksuja tai suorita tukia sosiaalisin perustein. Komission mukaan jäsenvaltiot voisivat lisäksi ottaa käyttöön suoja-toimia, joilla voitaisiin lykätä maksuja väliaikaisesti, jos kuluttajilla on lyhytaikaisia vaikeuksia laskujen maksussa ja välttää energian katkaisu. Tällaiset välittömät toimenpiteet voitaisiin rahoittaa osittain EU:n päästökauppajärjestelmän päästöoikeuksien huutokaupoista saaduilla tuloilla, energian hinnoista perittävillä maksuilla ja veroilla sekä ympäristöverolla.

Komissio katsoo, että yleisluonteiset toimenpiteet kuten verohelpotukset tai maakaasun, sähkön tai kaukolämmön hinnan alennukset, jotka hyödyttävä yhtiä lailla kaikkia energiankuluttajia, eivät ole valtiontukea. Yrityksille tai teollisuudenaloille voisi myöntää tukea kriisistä selviytymiseen noudattaen täysimääräisesti valtiontukea koskevia sääntöjä, ja hyödyntäen samalla tarvittaessa joustovaraa ja kannustaen siirtymistä pois fossiilisista polttoaineista. Komissio katsoo, että pitkäkestoisia uusiutuvien energialähteiden ostosopimuksia olisi edistettävä. Pitkäkestoisista sopimuksista hyötyvät sekä teolliset sähkönkäyttäjät että uusiutuvan energian tuottajat, kun osapuolet sopivat uusiutuvista energialähteistä tuotetun energian ostamisesta ja myymisestä pidemmän ajanjakson aikana ennalta sovittuun hintaan. Käyttäjä nauttii tällöin vakaasta sähkön hinnasta ja tuottajat varmasta tulosta tietynä aikana.

Energian äkillisiä hintapiikkejä koskevassa julkisessa keskustelussa on herännyt huoli siitä, että Euroopan kaasumarkkinoilla toimivat yritykset saattavat vääristää kilpailua. Komissio varmistaa yhdessä energia-alan sääntelyviranomaisten yhteistyöviraston (ACER) ja kansallisten viranomaisten kanssa, että markkinoita valvotaan tässä yhteydessä tehokkaasti. Komissio tutkii parhaillaan ensisijaisesti kaikkia väitteitä, jotka koskevat maakaasua Eurooppaan tuottavien ja toimittavien yritysten mahdollista kilpailuvastaista toimintaa. Komissio tekee tiivistä yhteistyötä Euroopan kilpailuviranomaisten verkoston (European Competition Network, ECN) kanssa.

Julkisessa keskustelussa on herännyt huoli myös Euroopan päästökaupan toiminnasta ja päästöoikeuksien hinnankorotuksen syistä. Komission tiedonannon mukaan markkinatiedoissa ei ole kuitenkaan näyttöä siitä, että keinottelu olisi päästöoikeuksien hinnan merkittävä hinnantekijä. Komissio antaa kuitenkin päästökauppaa valvovien kansallisten viranomaisten toimintaa koordinoivan Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) tehtäväksi tutkia markkinoiden viimeaikaista kehitystä. Komissio pyytää laatimaan ensimmäisen alustavan arvion 15.11.2021.

Komissio toteaa tiedonannossa, että EU keskustelee tärkeimpien maakaasua tuottavien ja kuluttavien maiden kanssa maakaasukaupan helpottamiseksi. Kansainvälisten kumppaneiden kanssa käytävän dialogin tavoitteena on lisätä kansainvälisten

kaasumarkkinoiden likviditeettiä ja joustavuutta, jotta voidaan varmistaa riittävät ja kilpailukyysiset maakaasutoimitukset.

Keskipitkän aikavälin toimenpiteitä

Euroopan energiajärjestelmän häiriönsietoisuus on yhä tärkeämpää, kun järjestelmään sisällytetään entistä enemmän hajautettua uusiutuvaa energiaa ja fossiiliset polttoaineet poistuvat asteittain käytöstä. Toimitusvarmuus ja riskivalmiusjärjestelyt nousevat yhä tärkeämmäksi siirryttäessä puhtaaseen energiaan. Euroopan energia-, ympäristö-, ja ilmastopolitiikalla, EU:n eri ohjelmista saatavilla rahoituksilla sekä komission Fit for 55 – ehdotuksilla pyritään luomaan kestäväää energia-alaa pitkällä aikavälillä. Komission mukaan puhtaaseen energiaan siirtyminen on paras keino tulevaisuuden hintahäiriöitä vastaan. Komissio katsoo, että tällaisia pitkän aikavälin toimia on edistettävä tehokkaasti.

Komissio aikoo tarkistaa joulukuussa 2021 kaasun toimitusvarmuutta koskevaa asetusta. EU:n kaasumarkkinoiden kestävyttä ja joustavuutta voitaisiin vahvistaa säännöksillä, joilla helpotetaan varastointikapasiteetin saatavuutta rajojen yli, myös uusiutuvien ja vähähiilisten kaasujen osalta. Komissio aikoo tutkia voisiko markkinapohjaisten tukimekanismeista (esim. huutokaupat) olla hyötyä kaasun varastointikapasiteetin käytön optimoinnissa. Komissio aikoo tutkia myös varakaasuvastojen yhteishankintamentellily mahdollisia hyötyjä.

Asetuksen (EU) 2017/1938¹ nojalla, komissio aikoo pian antaa delegoidun säädöksen uusien rajat ylittävien alueellisten kaasuriskiryhmien perustamisesta. Riskiryhmät analysoivat seuraavan neljän vuoden aikana riskejä ja neuvovat jäsenvaltioita sekä komissiota toimenpiteistä, joilla riskejä voitaisiin hallita asianmukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään alueisiin, joissa varastot ovat epätavallisen alhaiset. Energian varastointi on yhä tärkeämpää EU:n sähköalan ja sen kestävyuden kannalta. Sekä lyhyen ja keskipitkän aikavälin (akut) että pitkän aikavälin (Power to X) varastointivaihtoehtoja on hyödynnettävä.

Komissio korostaa sitä, että nykyinen EU:n sähkömarkkinoilla käytettävissä oleva marginaalihinnittelumalli on tehokkain vapautetuilla sähkömarkkinoilla ja soveltuu parhaiten edistämään tehokasta sähkökauppaa jäsenvaltioiden välillä tukkumarkkinoilla. Komissio aikoo kuitenkin antaa ACER:lle tehtäväksi tutkia sähkömarkkinamallin hyötyjä ja haittoja, vaikka toistaiseksi ei ole näyttöä siitä, että vaihtoehtoinen markkinamalli tarjoaisi edullisempia hintoja ja parempia kannustimia. ACER:n ehdotusten ja suositusten pohjalta komissio arvioi tarvittaessa jatkotoimia. Lisäksi komissio aikoo myös tutkia yhdenmukaisten alueellisten tai EU:n laajuisten vähittäismarkkinoiden kehittämiseksi, sillä näyttöä on siitä, että käytäntöjen ja sääntöjen laajempi yhdenmukaistaminen vähittäismarkkinoilla lisää rajat ylittävää kilpailua ja auttaa pitämään hinnat kurissa. Komissio toteuttaa vuoden 2022 loppuun mennessä toimia, joilla parannetaan energiainfrastruktuurin häiriönsietokykyä uusien kehittyvien uhkien (esim. kyberuhkat ja äärimmäiset sääilmiöt) vuoksi.

Komissio toimittaa joulukuuhun 2021 mennessä neuvostolle suosituksen, jossa annetaan jäsenvaltioille lisäohjeita siitä, miten vihreään siirtymävaiheeseen liittyvät sosiaaliset ja työvoimannäkökohdan voidaan ottaa huomioon. Jäsenvaltioiden tulisi tukea kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä antamalla kuluttajille tietoa ja tarjoamalla vaihtoehtoja siitä, miten he voivat osallistua energiamarkkinoille, olla paremmin

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2017/1938, annettu 25 päivänä lokakuuta 2017, toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta.

suojattuja ja vahvemmassa asemassa energian toimitusketjussa. Komission tiedonannon mukaan jäsenvaltioiden tulisi edelleen vahvistaa kuluttajien asemaa nimittämällä toimitusvelvollisen myyjän ja kehittämällä uusiutuvan energian omatuotantoa ja energiayhteisöjärjestelyjä. Tärkeä osa komission joulukuun 2021 kaasupakettia on kuluttajasuojan parantaminen myös kaasumarkkinoilla.

Komission mukaan jäsenvaltioiden tulisi nopeuttaa investointeja uusiutuviin energialähteisiin ja varmistaa, että elpymis- ja palautustukirahaston (Recovery and Resilience Fund) investoinnit toteutetaan täysimääräisesti. Monimutkaisia lupamenettelyitä tulisi vähentää ja välttää, sillä ne ovat yksi suurimmista esteistä puhtaan energian infrastruktuurin kehittämiseksi ja käyttöönotolle. Komissio aikoo antaa vuonna 2022 ohjeet uusiutuvien energialähteiden lupaprosessin nopeuttamisesta ja jatkaa tiivistä yhteistyötä kansallisten viranomaisten kanssa hyvien käytänteiden kartoittamiseksi. Jäsenvaltioiden tulisi lisätä uusiutuvien energialähteiden laitteiden tuotantoa ja lisätä investointeja energiatehokkuuteen ja rakennusten suorituskykyyn. Investointeja pitäisi lisätä myös Euroopan laajuisiin verkkoihin (rajayhdysjohdot, kansallisten pullonkaulojen poistaminen, varastointi sekä siirto- ja jakeluverkkojen älykkäämpi käyttö). Komissio aikoo aloittaa vuoden 2022 alussa työn kulutusjoustoja koskevan verkkosäännön kehittämiseksi ja jatkaa jäsenvaltioiden avustamista esim. NextGenerationEU – elpymisvälineen kautta käytettävissä olevien varojen hyödyntämisessä parhaalla mahdollisella tavalla. Komissio aikoo saattaa päätökseen suuntaviivat valtiontuesta ympäristönsuojelulle ja energia-alalle, jotta helpotetaan vihreän kehityksen ohjelman (Green Deal) tavoitteiden saavuttamista mahdollisimman alhaisin kustannuksin ja helpotetaan energiatehokkuuteen sekä uusiutuviin energialähteisiin tehtäviä investointeja.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Komission tiedonanto ei ole oikeudellisesti sitova.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Energia- ja EURATOM-jaoston kirjallinen menettely 14.-15.10.2021
EU-ministerivaliokunta 20.10.2021

Eduskuntakäsittely

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Komission tiedonanto ei ole oikeudellisesti sitova.

Taloudelliset vaikutukset

Tiedonannolla ei ole suoria taloudellisia vaikutuksia. Vaikutukset riippuvat jäsenvaltioiden toimenpiteistä.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Etenkin Keski- ja Etelä-Euroopassa energian hintojen nousu on ollut hankala asia, sillä kaasun rooli yhteiskunnassa on esimerkiksi Pohjoismaita suurempi ja monin paikoin markkinahinnat siirtyvät vähittäishintoihin nopeasti. Itäisessä Euroopassa on yleisemmin vielä olemassa erilaisia säänneltyjä hintoja erityisesti pienille asiakkaille, mutta osin myös suuremmille. Näitä mekanismeja on myös esimerkiksi Ranskalla. Toisaalta eurooppalaisessa keskustelussa näkyy selvästi, että alhaisemman tulotason maat (etenkin Kreikka ja Espanja) ovat aktiivisimmin tuomassa esiin hintoihin puuttumista.

Espanja, Ranska, Tsekki, Kreikka ja Romania ovat korostaneet yhteisessä kannanotossaan EU-tasoisien toimien tärkeyttä. Kaasun osalta maat ehdottavat nykyisten kaasusopimusten tutkimista, uutta ohjeistusta kaasun varastointiin, koordinoitujen kaasuostojen lisäämistä ja Euroopan riippuvuuden vähentämistä kaasunviejämaista uusiutuvia lisäämällä. Maat haluaisivat uudistaa sähkömarkkinamallia. Lisäksi maat haluaisivat päästöoikeuksien hintoihin ennustettavuutta.

Sähkön markkinahinta (spot-hinta) on noussut myös Suomessa yli kaksinkertaiseksi vuodentakaiseen tilanteeseen nähden. Näin kallista sähkö oli Suomessa viimeksi noin 10 vuotta sitten talvella. Pohjoismaissa sähkön hintatasoon vaikuttavat polttoaineiden hintojen lisäksi merkittävästi myös tämän hetken vesivoiman varastojen niukkuus Norjassa ja Ruotsissa. Markkinahinta heijastuu kuluttajien maksamaan sähkön hintaan viiveellä, riippuen asiakkaan sopimustyyppistä (1-2 vuoden määräaikainen sopimus tai pörssihintasidonnainen). Jo nyt sähkön tarjoushinnoissa on nähty merkittävää nousua.

Kaasun osalta Suomi, Viro ja Latvia muodostavat oman markkina-alueen. Kaasun hinta tällä markkina-alueella on noussut merkittävästi, mutta on silti alhaisempi kuin Keski-Euroopassa. Suomeen ja Baltiaan toimitukset toimivat tällä hetkellä normaalisti. Suomessa kaasua käytetään pääosin teollisuudessa (n. 60 % käytöstä) ja sähkön- ja lämmöntuotannossa (n. 35 %).

Lähtökohtaisesti tilanne Suomessa on ennen kaikkea hintakysymys, sillä Suomessa ei ole esimerkiksi havaittu kaasun syötössä Venäjältä muutoksia ja muut tuotantomuodot ja polttoainemarkkinat toimivat normaalisti. Vesivarastojen alhainen taso Pohjoismaissa voi kuitenkin talvella johtaa ajoittain korkeisiin sähköhintoihin. Sähkön ja kaasun johdannaismarkkinoiden perusteella hinnat tulevat laskemaan ensi kesään mennessä, mutta jäävät hieman aiempaa korkeammalle tasolle.

Asiakirjat

Komission tiedonanto: Tackling rising energy prices: a toolbox for action and support, COM(2021) 660 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Tatu Pahkala, TEM, tatu.pahkala@gov.fi, 0295 064 217

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat	energia, sähkön sisämarkkinat, kaasun sisämarkkinat
Hoitaa	TEM
Tiedoksi	ALR, EUE, UM, VM, VNK, VTV, YM
